

SULTAN İLAHİYAT ARAŞTIRMALARI DERGİSİ

Altı Aylık Hakemli Kısa Makale, Araştırma ve İnceleme Dergisi

Vol./Cilt: 3, Issue/Sayı: 1, June/Haziran 2025, pp./ss. 64-75.

Hz. Âişe'ye Dair Yaygın Kullanılan İki Rivayet Üzerinden Hadis Geleneğinde Aşırı Övgü Problemi *

The Problem of Overpraise in the Hadith Tradition: A Case Study of Two Widely Circulated Narrations about Aisha

Ebru ADIYAMAN¹

Citation Information/Kaynakça Bilgisi

Adıyaman, Ebru. "Hz. Âişe'ye Dair Yaygın Kullanılan İki Rivayet Üzerinden Hadis Geleneğinde Aşırı Övgü Problemi". *Sultan İlahiyat Araştırmaları Dergisi (SİAD)* 3/1 (Haziran 2025), 64-75. <https://zenodo.org/10.5281/zenodo.15778043>

CC BY-NC 4.0

Öz

Bu çalışma, günümüzde gerek sözlü kültür yoluyla gerekse yazılı ve dijital mecralar aracılığıyla Hz. Muhammed'e nispet edilerek yaygın biçimde aktarılan, Hz. Âişe'ye yönelik bazı aşırı övgü içerikli rivayetlerin hadis usulü kriterleri çerçevesinde değerlendirilmesini ve bu rivayetler üzerinden hadis geleneğinde ortaya çıkan yüceltici anlatımların mahiyetine dair eleştirel bir perspektif sunmayı amaçlamaktadır. Bu bağlamda öncelikle sahih hadis literatürü taranmış ardından ikincil kaynaklardan yararlanılarak ilgili rivayetlerin geçtiği ilk kaynaklar tespit edilmiştir. Daha sonra bu rivayetler, sened ve metin tenkidi yöntemleriyle detaylı biçimde analiz edilmiştir. Elde edilen bulgular, söz konusu rivayetlerin isnad açısından zayıf, metin açısından ise Kur'an ve sahih sünnet ile örtüşmeyen unsurlar barındırdığını ortaya koymuştur. Rivayetlerin muhtevasında yer alan abartılı ifadelerin, çoğu zaman tarihsel, mezhebî ya da hissî saiklerle uydurulduğu ve bu tür rivayetlerin hadis ilmi açısından ciddi bir problem teşkil ettiği sonucuna varılmıştır. Ayrıca çalışmada, Hz. Âişe'ye dair sahih övgü rivayetlerine de yer verilmiş; bu sayede uydurma metinlerle sahih rivayetler arasındaki farkların daha net şekilde ortaya konması hedeflenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Hadis, Mevzu, Tenkit, Yüceltme, Hz. Âişe.

Öne Çıkanlar

- Çalışmada hadislerin eleştirel bir perspektif ile ele alınması.
- Hadislerin sened tenkidinin yapılması.

* Araştırma Makalesi / Research Article, Geliş Tarihi / Date Received: 16.05.2025, Kabul Tarihi / Date Accepted: 30.06.2025, Yayın Tarihi / Date Published: 30.06.2025.

¹ Dr. Öğretim Üyesi, Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi İlahiyat Fakültesi İlahiyat Fakültesi, Temel İslam Bilimleri Bölümü, Hadis Anabilim Dalı, Erzincan, TÜRKİYE. E-Mail: eburkarakasadiyaman@gmail.com. ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-6782-6075>.

- Dinî söylem oluştururken dikkat edilmesi gerektiğine dair vurgu.
- Hz. Âişe'nin ilimde münekkit oluşuna dikkat çekilmesi.
- Klasik kaynakların geleneksel yöntemlerle tenkidi.

Abstract

This study examines some narrations about Aisha (RA) that include too much praise and are often linked to the Prophet Muhammad (PBUH). These narrations are shared today in books, websites, and social media. The aim is to check these narrations using traditional hadith science rules to see if they are reliable. First, main hadith books were studied. Then, the study looked for the first sources where these narrations appeared. After that, each narration was checked by looking at its chain of narrators (isnad) and the meaning of the text (matn). The results show that most of these reports have weak or broken chains, and their messages do not match the Qur'an or the correct Sunnah. The study also shows that many of these stories may come from political, sectarian, or emotional reasons, not from true Islamic teachings. To help show the difference, the study also includes real and trusted hadiths about Aisha (RA). In this way, the study reminds readers to be careful when they see popular religious sayings that may not be true.

Key Words: Hadith, Fabricated Hadith, Criticism, Idealization, Aisha.

Highlights

- The study approaches hadiths from a critical perspective
- The chains of transmission (isnads) of the hadiths are examined.
- The research emphasizes the need for caution when forming religious discourse.
- The study highlights Aisha's role as a critical scholar in Islamic tradition
- Classical sources are analyzed using traditional hadith criticism methods.

1. Giriş

Teknolojik gelişmelerle birlikte her alanda bilgiye erişim son derece kolaylaşmış, bu durum farklı alanlardaki pek çok içeriğin, ilgili alanda uzman olmayan bireyler tarafından da ulaşılabilir hâle gelmesine yol açmıştır. Ancak bu kolay erişim, beraberinde birtakım sorunları da getirmiştir. Zira bilginin geniş kitlelere hızlı biçimde ulaşabilir olması, aynı zamanda onun tahrife açık hâle gelmesini de kolaylaştırmakta; böylece bilginin doğru ile yanlış arasında ayırt edilmesini zorunlu kılmaktadır. Bu durum, dinî bilgi söz konusu olduğunda çok daha hassas bir boyut kazanmaktadır. Zira dinî içerikli bilgilerin tahrife uğraması yalnızca dünyevî değil aynı zamanda uhrevî sonuçlar doğurabilecek niteliktedir. Bu nedenle, inanan bireylerin inançlarını sahih bilgiye dayalı olarak sürdürebilmeleri için dinî bilgilerin doğruluğunu sorgulayan, güvenilir kaynaklara dayanan bir yaklaşım geliştirmeleri elzem hâle gelmiştir. Özellikle hadis rivayetleri gibi dinin temel kaynaklarını ilgilendiren alanlarda bu ihtiyaç daha da belirgin bir şekilde kendini göstermektedir.

Hz. Peygamber'in eşlerinden Hz. Âişe, İslam dünyasında hem ilmî bir otorite hem de sosyal ve siyasal gelişmelerde etkili bir şahsiyettir. Dolayısıyla onunla alakalı her bilgi Müslüman bireyler için önem taşımaktadır. Bu makale, Hz. Âişe hakkında rivayet edilen ve gerek sözlü kültürde gerekse yazılı/dijital mecralarda kullanılan bazı aşırı övgü içerikli rivayetlerin hadis ilmi açısından tahlilini hedeflemektedir. Özellikle halk arasında meşhur olan iki rivayet seçilmiş; bunların sened ve metin yönünden sıhhat dereceleri tespit edilmeye çalışılmıştır. Bu

çalışmanın amacı ele alınan türdeki rivayetlerin kullanılmasının ve yayılmasının mahiyetini eleştirel bir bakışla tartışmaktır. Hz. Âişe'ye dair uydurma rivayetlerin, bireylerin dinî duygularını istismar etme potansiyeli taşıması ve onları dinin asli maksatlarından uzaklaştırabilme ihtimalinin olması bu rivayetlerin tercih edilme nedenidir.

Rivayetler seçilirken, Hz. Âişe'ye istisnai olarak övgü içeren, günümüzde sosyal medya veya popüler yayınlarda ve internetin farklı mecralarında yaygın olarak karşılaşılan, sahih hadis kitaplarında bulunmayan ve muteber bir hadis otoritesi tarafından tenkit edilmiş olduğu tespit edilen iki yaygın nakil tercih edilmiştir.

Hadis geleneğinde aşırı övgü problemi Hz. Âişe'ye özgü bir durum değildir. Erken dönemde otorite sayılabilecek pek çok siyâsî ve tarihi figür, mezhep ve kanaat önderleri bu durumla karşı karşıya kalmıştır. Örneğin Hz. Ali hakkında aktarılan fazilet ve menkıbe içerikli rivayetler, diğer sahâbîlere nispetle sayıca daha fazladır.²

Bu rivayetlerden bir tanesi şöyledir: *“Allah, kıyamet günü öncekileri ve sonrakileri topladığında ve cehennem üzerine Sırat köprüsünü kurduğunda, sadece Ali b. Ebî Tâlib'e karşı (sevgisini ispat eden) beraat belgesi olan kimse geçebilecektir.”*³

Yusuf Ziya Keskin “Mevzu Hadis Literatüründe Hz. Ali” başlıklı çalışmasında konuyla ilgili ayrıntılı bilgi sunmaktadır. Ancak doğrudan Hz. Âişe ile ilgili uydurma rivayetler konusunda bir çalışma tespit edilememiştir.⁴

Bu çalışma, kapsamının sınırlılığı nedeniyle Hz. Âişe'ye dair iki rivayetle sınırlandırılmıştır. İlk aşamada söz konusu rivayetlerin yer aldığı en erken kaynaklar tespit edilmiş, ardından sened ve metinleri hadis usulünün yönetsel ilkeleri çerçevesinde ayrı ayrı analiz edilmiştir. Bu incelemeler sonucunda her bir rivayetin sıhhati değerlendirilmiş ve sahih olup olmadıkları ortaya konulmuştur.

2. Rivayetlerin Değerlendirilmesi

Çalışma kapsamında değerlendirilmek üzere iki rivayet seçilmiştir. Bunlardan ilki Hz. Âişe ile Peygamber Efendimiz arasında geçen bir diyalogdur. Rivayete göre:

“Hz. Âişe, Peygamberimizle yeni evlenmişti. Eşinin kendisini sevip sevmediğini merak etmekteydi, ya da kendisini ne kadar ve nasıl sevdiğini... Hz. Âişe bu düşüncesini Peygamber Efendimizle konuşmadan edemedi. Ey Allah'ın Resulü, beni seviyor musun? Evet, Yâ Âişe tabi seviyorum! Âişe dahasını merak ediyordu, acaba nasıl seviyordu? Hemen sordu: Beni nasıl seviyorsun? Peygamberimiz sevgi şeklini tanımladı eşine; kördüğüm gibi. Bu cevap Hz. Âişe'yi çok sevindirdi, çünkü kördüğüm açılmazdı. Açılmayan, bitmeyen sırlı bir sevgi demektir. Alacağı cevap onu mutlu ettiği için, Hz. Âişe sık sık sorardı:

² Yusuf Ziya Keskin, “Mevzu Hadis Literatüründe Hz. Ali”, *Hazreti Ali*, ed. Ali Aksu (Sivas: Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Rektörlük Matbaası, 2020), 328.

³ Ebü'l-Ferec İbnü'l-Cevzî, *Kitâbü'l-mevzû'ât*, thk. Abdurrahman Muhammed Osman (Medine: el-Mektebetü's-Selefiyye, 1968), 1/399.

⁴ Keskin, “Mevzu Hadis Literatüründe Hz. Ali”, 327-374.

Ey Allah'ın Resulü, kördüğüm ne âlemde? Peygamberimiz, Hz. Âişe'yi memnun eden cevabı verirdi her defasında: İlk günkü gibi...”⁵

İkinci olarak ele alınacak rivayet ise Hz. Âişe'nin ilmî konumu ve dini bilgi aktarımındaki önemine işaret eden bir sözdür:

“Dininizin yarısını Humeyra'dan alınız.”⁶

Öncelikle, Hz. Âişe'ye dair yukarıdaki rivayetlerin, duygusal anlatım yönlerinin yüksek olduğu dikkat çekmektedir. Rivayetlerin kullanıldığı yerler de akademik yazılar değil, vaaz/ irşad içerikli metinler olduğu görülmektedir. Bu söylemleri kullananların Hz. Âişe'yi övme arzusunda oldukları aşîkârdır. Ancak Hz. Âişe'nin bizzat kendisi Hz. Peygamber'e atfedilen sözlerin tahrifine karşı eleştirel bir tutum sergilemiştir. O, hatalı rivayet edildiğine kani olduğu hadislerle karşı, dönemindeki âlimlerin verdiği fetvalarda hata gördüğü durumlara karşı eleştirel bir tutum sergilemekten çekinmemiştir.⁷ Tartışmalı meselelerde kendi görüşlerine tabi olmuş, yanlış olduğunu düşündüğü görüşlere sebep belirterek ilmi bir şekilde itiraz etmiş bir kimse olan Hz. Âişe, sünnetle bağdaştıramadığı bir şey gördüğünde bunu açıkça ifade etmiştir.⁸ Ancak burada Hz. Âişe'nin tenkitlerini sadece Kur'an, sünnet, tarihi gerçeklere arz etmek suretiyle yaptığını, sahâbîlerin birbirini hadis uydurmakla ve yalancılıkla suçlamadıklarını vurgulamak gerekmektedir. Hz. Âişe'nin tenkitlerinin de beşeri zafiyetten kaynaklanan sebeplere yönelik olduğunu ifade etmek mümkündür.⁹ Ayrıca Hz. Âişe bir hadise karşı çıktığında, yaptığı izahlar, onun şahsi yorumları olabileceği gibi, Hz. Peygamber'den işittiği sözler olması da muhtemeldir. Bu ihtimal de göz önünde bulundurulmalıdır.¹⁰

Hz. Âişe'nin sahip olduğu bu hususi yönüyle, kendisine atfedilen rivayetlerin de benzer bir titizlikle değerlendirilmesi ilmî bir gereklilik arz etmektedir. Bu çalışma, söz konusu rivayetlerin sahilhiği konusunda dikkatli bir yaklaşım benimsenmesi gerektiği düşüncesinden hareketle şekillenmiştir. Aşağıda bu rivayetlerin ilk kaynakları ve sıhhat durumları tespit edilmeye çalışılacaktır.

2.1. “Kördüğüm gibi” Rivayeti

Rivayetin ilk kaynağı tespit edilmeye çalışılırken öncelikle temel hadis kitapları olarak bilinen *Kütüb-ü Tis'a* taranmıştır. *Kütüb-ü Tis'a* içerisinde böyle bir rivayetin herhangi bir versiyonu tespit edilememiştir. Bu sebeple rical kitapları ve ikincil kaynaklara müracaat edilmiştir. Rivayet yukarıda nakledildiği şekliyle bahsi geçen kaynaklarda da bulunamamıştır. Ancak daha

⁵ Rivayetin farklı versiyonları çeşitli platformlarda dolaşımdadır. Bir tane örnek: Hatice Kübra Tongar (@haticekubratongar), “Kördüğüm Gibi Yazılı Yüzük Tanıtımı”, *Instagram*, (Erişim 10 Mayıs 2025). Rivayetin geçtiği asıl kaynaklar ileride verilecektir. Burada sahih algısı oluşturularak paylaşıldığı durumlara bir örnek gösterilmiştir.

⁶ *Siyer Dergisi*, Nebevî Şuurdan Medeniyet İnşasına, “Humeyranın dilinden”, (Erişim 10 Mayıs 2025).

⁷ Mehmed S. Hatiboğlu, “Hazret-i Âişe'nin Hadis Tenkidciliği”, *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 19 (1973), 62.

⁸ Sehal Deniz Kotan, “Hz. Peygamber Hanesinde Yetişmiş Bir Kadın: Aişe Validemiz”, *Kutlu Doğum Haftası Hz. Peygamber ve İnsan Yetiştirme Düzenimiz Sempozyumu*, (Erzurum: Diyanet İşleri Başkanlığı, 2015), 348.

⁹ Fikret Özçelik, “Hadis Tenkidinde Sahâbe Modeli: Hz. Âişe Örneği”, *Uluslararası İslâm ve Model İnsan Sempozyumu = International Symposium on Islam and Model Human*, (Kahramanmaraş: 2018), 2/326.

¹⁰ Bünyamin Erul, “Hadiste Eleştirel Yaklaşımın Öncüsü Olarak Hz. Âişe”, *İslâmiyât* 3/2 (2000), 123.

kısa bir versiyonu tespit edilmiştir. Rivayetin tespit edilebilen ilk kaynağı Dârekutnî'nin (ö. 385/995) *Garâibü Mâlik* isimli eseridir. Bu kitapta ilgili rivayetin mevcut olduğu ise daha sonraki kaynaklardan öğrenilmektedir. Çünkü bu kitap günümüze ulaşmamıştır. Ancak âlimlerin bu kitaptan nakilleri sebebiyle var olduğu bilinmektedir. Bu kaynakta Hz. Âişe'den rivayet edilen şu metne yer verilmiştir:

“Ben, Ya Resûlallah beni nasıl seviyorsun? dedim. O (s.a.s) da ‘Kördüğüm gibi’ dedi. Ben bazen ona kördüğüm nasıl diye soruyordum, O da (s.a.s) ‘Olduğu gibi’ diyordu.”

Dârekutnî bu rivayeti şu isnad ile kaydetmiştir:

Ebû Bekr eş-Şafii ve Ahmed b. Muhammed b. İshak> Muhammed b. Sehl Attâr> Ahmed b. İsa el-Kindî el-Müeddib> Osman b. Abdillâh en-Nasîbî> Mâlik> Hişam> babası> Hz. Âişe¹¹

Dârekutnî'nin bahsi geçen kitabı, temel hadis kitaplarının dışındadır. Bu kitapta rivayetin geçmesi ifadenin hadis olduğuna hükmetmek için yeterli değildir. Ayrıca Dârekutnî, bu sözü aktarımı esnasında bir değerlendirme de yapmıştır. Rivayetin metin_tenkidi yapılırken, sıhhatinin tespitinde oldukça önemli olan bu değerlendirmeye de yer verilecektir.

Rivayet ayrıca Temmâm er-Râzî'nin (ö. 414/1023) *el-Fevâid* isimli eserinde şu isnadla yer almaktadır:

Muhammed b. Harun b. Şuayb>Hasan b. Cerir es-Sûrî> Muhammed b. İsmail> Ebu Amr en-Nasîbî> Osman b. Amr>Mâlik b. Enes> Hişam b. Urve> babası (Urve b. Zübeyr) > Hz. Âişe¹²

Burada da ilgili nakil Dârekutnî'ye atfedilen metin ile aynıdır. Sened ise en-Nâsîbî'den sonra farklılaşmaktadır.

Ebû Nuaym (ö. 430/1038) da *Hilyetü'l-Evliyâ* isimli biyografi kitabında Hz. Âişe'nin hayatını anlattığı bölümde bu rivayete yer vermiştir. Bu kitap bir hadis eseri değildir. Biyografi kitabıdır. Dolayısıyla bu tür bir kitapta bir ifadenin nakledilmesi onun hadis olduğu anlamına gelmemektedir. Ebû Nuaym burada ilgili rivayeti kendilerinden aldığı isim zinciri ile birlikte zikretmiştir. Bu isnad şu şekildedir:

Süleyman b. Ahmed > Ahmed b. Yahya b. Halid b. Hayyan er-Rakkî> Muhammed b. Bişr el-Mısırî> Osman b. Abdillâh > Malik b. Enes > Hişam b. Urve > babası (Urve b. Zübeyr) > Hz. Âişe¹³

Rivayetin *Hilyetü'l-Evliyâ*'da mevcut kısmı da Dârekutnî'de geçen metnin aynısıdır: “Ben, Ya Resûlallah beni nasıl seviyorsun? dedim. O (s.a.s) da ‘Kördüğüm gibi’ dedi. Ben bazen ona kördüğüm nasıl diye soruyordum, O (s.a.s) da ‘Olduğu gibi’ diyordu.”

¹¹ Ahmed b. Ali İbn Hacer el-Askalânî, *Lisânü'l-Mizân*, thk. Abdülfettah Ebû Gudde (Beyrut: Mektebü'l-Matbuati'l-İslâmiyye, 2002), 1/571.

¹² Ebu'l-Kâsım Temmâm b. Muhammed el-Becelî er-Râzî, *el-Fevâid* (Riyâd: Mektebetü'r-Ruşd, 1991), 2/10.

¹³ Ahmed b. Abdillâh el-İsfahânî Ebû Nuaym, *Hilyetü'l-evliyâ' ve tabakâtü'l-asfiyâ'* (Kahire: Matbaatü's-Saade, 1974), 2/44.

Rivayetin senedinde yer alan Muhammed b. Sehl el-Attâr, Zehebî'ye (ö. 748/1348) göre hadis uydurmakla itham edilen bir ravidir.¹⁴ Bu sebeple bir senedde onun yer alması o senedin terkin gerektirmektedir.

Ayrıca, mezkûr rivayetin yukarıdaki üç isnadının da, Mâlik b. Enes'ten bu sözü aldığını haber veren Osman b. Abdillâh en-Nâsibî'de birleşmesi dikkat çekmektedir. İbn Hacer'in nakline göre, Dârekutnî rivayetinin akabinde bu râvinin zayıf olduğunu ifade etmektedir.¹⁵

Mervîye gelince, metinde Kur'an'a, sahîh sünnete, tecrübeye aykırı bir durum görünmemektedir. Ancak Dârekutnî bu sözü naklettikten sonra bu sözün batıl bir söz olduğunu, isnadında da rivayeti alınamayacak metruk kimselerin bulunduğunu ifade etmiştir.

Bu söz, İbn Arrâk'ın (ö. 963/1556) uydurma hadisleri konularına göre sıralamış olduğu *Tenzîhu's-Şerîa* isimli eserinde de senedinde metruk râviler bulunması sebebiyle bâtil olarak addedilmektedir.¹⁶

İlginçtir ki, bu sözü Hz. Peygamber'den nakleden bazı kimseler kaynak olarak Dârekutnî'yi göstermekte, ancak sözün devamında Dârekutnî'nin yaptığı değerlendirmeleri görmezden gelmektedirler. Sözü *Hilyetü'l-Evliyâ*'dan nakledenler ise bu kitabın hadis kitabı olmadığını, sadece bir biyografi kitabı olduğunu göz ardı etmektedirler. Muhaddislerin yoğun gayretlerine rağmen biyografi kitaplarında uydurma rivayetler, hatta zaman zaman uydurma/ mükerrer biyografiler dahi tespit edilmiş olup, bu kitaplardan hadis konusunda yararlanılacaksa bu gerçek göz önünde bulundurulmalıdır.¹⁷

Bu rivayet hadis diye uydurulmuş asılsız bir sözdür. Metnin sadece yarısı bulunabilmiş, son kısmı hiçbir kaynaktan tespit edilememiştir. Böyle bir naklin hadis diye rivayet edilmesi doğru değildir. Dolayısıyla çalışma neticesinde sözün yaygın kullanılan şekliyle hadis kaynaklarında geçmediği, dahası kaynaklarda geçen metni ile de hadis olmayıp hadis diye uydurulmuş bir söz olduğu tespit edilmiştir. Uydurma sözler hadis usulü açısından hiçbir değer taşımamaktadır. Bu sözlerin Hz. Peygamber'e isnadı hatalıdır. Manasının güzelliği veya doğruluğu bu pratiği değiştirmez. Hz. Muhammed'in mütevatir derecesinde sahîh olan «Kim benim adıma kasten yalan isnad ederse cehennemdeki yerine hazırlansın»¹⁸ ikazı gereğince bu söz hadis olarak kullanılmamalıdır.

¹⁴ Şemseddin Muhammed b. Ahmed Zehebî, *Mizânü'l-İtidâl fî nakdi'r-ricâl*, thk. Ali Muhammed Bicavi (Beyrut: Dâru'l-Ma'rife, 1963), 3/576.

¹⁵ İbn Hacer el-Askalânî, *Lisânü'l-Mizân*, 1/571.

¹⁶ Ebü'l-Hasen Nûreddîn İbn Arrâk, *Tenzîhü's-Şerîati'l-merfû'a 'ani'l-ahbâri's-şeni'ati'l-mevzû'a*, thk. Abdülvehhâb Abdüllâtîf, Abdullah Muhammed es-Siddîk (Beyrut: Darü'l-Kütübî'l-İlmiyye, 1981), 2/215.

¹⁷ Mehmet Eren, "Ricâl Kitaplarında Mükerrer ve Uydurma Biyografi Problemi", *Selçuk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 16 (2003), 72.

¹⁸ Ebû Abdullah Muhammed b. İsmâil b. İbrâhîm el-Cu'fî Buhârî, *el-Câmi'u's-sahîh*, thk. Muhammed Zühayr b. Nâsir en-Nâsir (yy: Dâru Tavku'n-Necât, 1422), "İlim", 38.

Ayrıca bu araştırma yapılırken birtakım ürünlerin üzerine “kördüğüm gibi” yazarak onların olduğundan daha pahalı fiyatlara satıldıkları gözlemlenmiştir.¹⁹ “Hz. Peygamber’in eşine olan sevgisini ifade eden bir söz uydurma olsa da problem olmaz” düşüncesinin hatalı olduğu burada ortaya çıkmaktadır. Bu şekilde dini değerlere zarar verilmektedir.

2.2. “Humeyra” Rivayeti

“Dininizin yarısını Humeyra’dan alın.” ya da “Dininizin üçte birini Humeyra’nın evinden alın.” şeklindeki ifadeler Hz. Âişe’yi yüceltme amacı taşıyan ve Hz. Peygamber’e atfedilen rivayetler arasında yer almakta; fakat *Kütübü Tis’a* gibi temel hadis kaynaklarında yer almamaktadır.

Bu sözlerden, “Dininizin üçte birini Humeyra’nın evinden alın” şeklindeki varyantın tespit edilebildiği kadarıyla ilk defa Deylemî (ö. 558/1163) tarafından isnadsız olarak rivayet edildiği görülmektedir. Deylemî bu ifadeyi yalnızca “Enes’ten” geldiğini belirterek nakletmiş; rivayette Humeyra yerine doğrudan Âişe ismini kullanmıştır.²⁰

Aynı lafzı, Ali el-Karî (ö. 1014/1605) *el-Esrârü’l-merfû’a fi’l-ehbâri’l-mevzû’a* adlı eserinde nakletmekte ve önceki hadis otoritelerinin değerlendirmelerine yer verdikten sonra rivayetle ilgili kendi görüşünü aktarmaktadır.²¹ Ona göre bu rivayet lafız olarak zayıf ya da uydurma olmakla birlikte mana bakımından sahih kabul edilebilir. İmâdüddîn İbn Kesîr (ö. 774/ 1373) *el-Bidâye ve’n-nihâye* adlı eserinde bu söze dair olarak hadis hafızları Zehebî ve Mizzî’ye başvurduğunu ve her ikisinin de böyle bir hadisi bilmediklerini ifade etmektedir. Özellikle “Dininizin yarısını Humeyra’dan alın” şeklindeki lafız için Mizzî’nin aslı yoktur değerlendirmesinde bulunduğu aktarılır.²²

İbn Kayyim el-Cevziyye (ö. 751/1350) ise *el-Humeyra*, *Humeyra* lafzı içeren tüm rivayetlerin mevzu/uydurma olduğunu belirtmiştir.²³ Ancak bu yaklaşımın müteşeddit bir tutum olduğu da ileri sürülebilir. Bu sözün doğruluğuna dair kapsamlı bir isnad/metin araştırması bu çalışmanın sınırları dışında kaldığından burada daha ileri bir değerlendirme yapılmamıştır.

Hz. Âişe’nin ilmî konumunu yüceltmek maksadıyla uydurulmuş olabileceği düşünülen bu iki rivayet muhtemelen ortak bir metnin farklı lafızlarla nakledilen varyantlarıdır. Her iki naklin de isnadsız oluşu, hadis usûlü çerçevesinde sıhhat değerlendirmesine tabi tutulmalarını imkânsız hale getirmekte, dolayısıyla hadis olarak kabul edilmeleri mümkün olmamaktadır. Bununla birlikte, bu ifadelerin mana itibarıyla doğru olabileceği söylenebilir. Ancak özellikle sosyal medya gibi bilginin hızla yayıldığı alanlarda böyle rivayetleri paylaşmak yanlıştır.

¹⁹ Takıda Sanat, “Kördüğüm Gibi Yazılı Gümüş Taşlı Bayan Yüzük”, (Erişim 15 Mayıs 2025).

²⁰ Şîrûye b. Şehredâr ed-Deylemî, *el-Firdevs bi me’sûri’l-hitâb*, thk. es-Saîd b. Besyûnî Zeğlûl (Beyrut: Darü’l-Kütübî’l-İlmiyye, 1986), 2/165.

²¹ Ebü’l-Hasen Nûrüdîn Alî b. Sultân Muhammed el-Kârî el-Herevî, *el-Esrârü’l-merfû’a fi’l-ehbâri’l-mevzû’a*, thk. Muhammed es-Sibâğ (Beyrut: Dârü’l-Emâne, ty), 191.

²² Ebü’l-Fida İmamüddin İsmail b. Ömer İbn Kesîr, *el-Bidâye ve’n-nihâye*, thk. Abdullah b. Abdülmuhsin et-Türki (yy: Daru Hicr, 1997), 11/339.

²³ İbn Kayyim el-Cevziyye, *el-Menâru’l-münîf fi’s-sahîhi ve’d-daîf*, thk. Abdülfettah Ebû Gudde (Haleb: Mektebetü’l-Matbûâtî’l-İslâmiyye, 1970), 60.

Nitekim Hz. Meryem ile alakalı uydurma bir rivayet hakkında araştırma yapan Recep Emin Gül, rivâyetin internetin farklı mecralarında gündeme gelip tartışılmasından sonra konuyla ilgili bir web sitesindeki yazının kısa sürede 100.000'in üzerinde okuyucuya ulaştığını belirtmektedir.²⁴

Hz. Âişe'nin fakihliği, tefsir ilmindeki derinliği ve hadis rivayetindeki âlî konumu klasik kaynaklarda açıkça zikredilmiştir. Güvenilir hadis kaynaklarında Hz. Âişe'nin faziletlerine dair özel bablar bulunmaktadır.²⁵ Nitekim onun diğer hanımlara ve ailesindeki diğer bireylere nispetle ilimdeki üstünlüğü tarihi ve ilmî olarak sabittir.²⁶ Onun diğer kadınlara karşı konumunu Hz. Peygamber sahih bir rivâyette şöyle ifade etmiştir:

*“Erkeklerden çok kimse kemâle ermiştir. Kadınlardan ise sadece Meryem bint İmrân ve Firavun'un karısı Âsiye. Âişe'nin kadınlar üzerindeki fazileti ise, tirit yemeğinin diğer yemeklere üstünlüğü gibidir.”*²⁷

Sonuç ve Öneriler

Çalışmada Hz. Âişe hakkında övgü içeren uydurma rivayetlerin kullanıldığı tespit edilmiştir. Literatürde bu tür mevzu rivayetlerin dini önderlere yöneltilmesini eleştiren farklı araştırmalar da bulunduğu tespit edilmiştir. Tespit edilen rivayetlerin bütün varyantlarına ulaşılmaya çalışılmıştır. İsnadı olan rivayetlerin senedine ulaşılmıştır. Râvi zincirleri mukayeseli olarak incelenmiştir. Burada rivayet aktaran kimselerden hadisi alınamayacak olanlar belirtilmiştir. Senedlerinde böyle râvilerin bulunması ve güvenilir hiçbir kaynaklarının bulunamaması sebebiyle bu rivayetler hakkında hadis diye hüküm verilemeyeceği ortaya çıkmıştır. Araştırmanın bilimsel katkısı, Hz. Âişe ekseninde gelişen yüceltici söylemlerin hadis metodolojisi çerçevesinde sorgulanabilirliğini ortaya koymasındır. Özellikle din hizmetlerini yürüten kişi ve kurumların sahih bilgi ile duygu temelli anlatılar arasındaki farkı ayırt etmesinin öneminin vurgulanması amaçlanmıştır.

Araştırma sonucunda bu tür rivayetleri kullanmanın neden olabileceği hususlara değinmek yerinde olacaktır. Özellikle bir kişiye yönelik aşırı yüceltici uydurma rivayetlerin kullanılması ve yaygınlaşması aşağıdaki neticelere yol açmaktadır:

Mevzu rivayetlerin kullanımı hadis ilminin bilgi değeri ve metodolojisine dair güveni zedelemektedir. Özellikle bu ilmin önde gelen bir sahâbî hakkında bu tür nakillerin kullanılması ilmin bütününe gölge düşürmektedir. Böylece sahabe adaletine karşı güven sarsılmaktadır. Bu tür söylemlerin yaygınlaşması, Hz. Âişe gibi ilmî yönüyle idealize edilmesi gereken, siyasi duruşu ve içtihadı ile örnek alınması gereken bir şahsiyetin mübalağa edilmiş, efsanevî, romantik bir kişilik olarak ön plana çıkarılmasına neden olmaktadır.

²⁴ Recep Emin Gül, “Merdûd Bir Rivayetin Sanal Alemdeki Serencâmı: Hz. Peygamber'in Hz. Meryem ile Evleneceğine Dair Rivayetin Tahrîc ve Tahlîli = The Consequence of a Rejected Narration in the Virtual World: Establishment (Takhrij) and Analysis (Tahlil) of the Narration About the Prophet's Marriage to Mary”, *Yüzyüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* = *Journal of Social Sciences* 63 (2024), 176.

²⁵ Buhârî, *el-Câmi'u's-sahîh*, “Fedâilü's-sahâbe”, 33.

²⁶ Zehra Şener Okumuş, *Hadislere Göre En Faziletli Kadın ve Özellikleri* (İstanbul: İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2019), 85.

²⁷ Buhârî, *el-Câmi'u's-sahîh*, “Fedâilü's-sahâbe”, 33.

Halk arasında mevzu rivayetlerin sahihmiş gibi yaygınlaşması, onların dini söylemlerine yanlış yön vererek, doğru din algısından uzaklaşmalarına yol açmaktadır. Hamaset yüklü ifadelerin kullanılması eleştirel düşünceyi bastırarak İslam'ın bilgi temelli değil duygu temelli bir mevziye yerleşmesine neden olmaktadır. Mevzu rivayetlerin kitaplarda yer alması bidatlere ve hurafelere kapı aralayarak dini değerlerimizin tahrife açık hale gelmesine sebep olmaktadır.

Bütüncül bir bakışa ulaşılabilmesi için sonraki araştırmalarda Hz. Âişe hakkındaki bütün mevzu rivayetlerin bir arada değerlendirilmesi mümkündür.

Kaynakça / References

- Buhârî, Ebû Abdullah Muhammed b. İsmâil b. İbrâhîm el-Cu'fî. *el-Câmi'u's-sahîh*. thk. Muhammed Züheyr b. Nâsır en-Nâsır. I-IX Cilt. yy: Dâru Tavku'n-Necât, 1. Basım, 1422.
- Ebû Nuaym, Ahmed b. Abdillâh el-İsfehânî. *Hilyetü'l-evliyâ' ve tabakâtü'l-asfiyâ'*. I-X Cilt. Kahire: Matbaatü's-Saade, 1974.
- Ebu'l-Kâsım Temmâm b. Muhammed el-Becelî er-Râzî. *el-Fevâid*. II Cilt. Riyâd: Mektebetü'r-Ruşd, 1. Basım, 1991.
- Ebû'l-Hasen Nûrüdîn Alî b. Sultân Muhammed el-Kârî el-Herevî. *el-Esrârü'l-merfû'a fi'l-ehbâri'l-mevzû'a*. thk. Muhammed es-Sibâğ. Beyrut: Dârü'l-Emâne, ty.
- Eren, Mehmet. "Ricâl Kitaplarında Mükerrer ve Uydurma Biyografi Problemi". *Selçuk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 16 (2003), 51-72. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/184420>
- Erul, Bünyamin. "Hadiste Eleştirel Yaklaşımın Öncüsü Olarak Hz. Âişe". *İslâmiyât* 3/2 (2000), 109-129.
- Gül, Recep Emin. "Merdûd Bir Rivayetin Sanal Alemdeki Serencâmı: Hz. Peygamber'in Hz. Meryem ile Evleneceğine Dair Rivayetin Tahrîc ve Tahlîli = The Consequence of a Rejected Narration in the Virtual World: Establishment (Takhrij) and Analysis (Tahlil) of the Narration About the Prophet's Marriage to Mary". *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi = Journal of Social Sciences* 63 (2024), 173-183.
- Hatiboğlu, Mehmed S. "Hazret-i Âişe'nin Hadis Tenkidciliği". *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 19 (1973), 59-74.
- Hatice Kübra Tongar (@haticekubratongar). "Kördüğüm Gibi Yazılı Yüzük Tanıtımı". *Instagram*. Erişim 10 Mayıs 2025. <https://www.instagram.com/p/CSXRL40KXBV>.
- İbn Arrâk, Ebû'l-Hasen Nûrüdîn. *Tenzihü's-şerâti'l-merfû'a 'ani'l-ahbâri's-şen'ati'l-mevzû'a*. thk. Abdülvehhâb Abdüllatîf, Abdullah Muhammed es-Siddîk. I-II Cilt. Beyrut: Darü'l-Kütübî'l-İlmiyye, 2. Basım, 1981.
- İbn Hacer el-Askalânî, Ahmed b. Ali. *Lisânü'l-Mizân*. thk. Abdülfettah Ebû Gudde. I-X Cilt. Beyrut: Mektebü'l-Matbuati'l-İslâmiyye, 1. Basım, 2002.
- İbn Kayyim el-Cevziyye. *el-Menâru'l-münîf fi's-sahîhi ve'd-daîf*. thk. Abdülfettah Ebû Gudde. Haleb: Mektebetü'l-Matbûâtî'l-İslâmiyye, 1. Basım, 1970.
- İbn Kesîr, Ebû'l-Fida İmamüddin İsmail b. Ömer. *el-Bidâye ve'n-nihâye*. thk. Abdullah b. Abdülmuhsin et-Türki. I-XXI Cilt. yy: Daru Hicr, 1. Basım, 1997.
- İbnü'l-Cevzî, Ebû'l-Ferec. *Kitâbü'l-mevzû'ât*. thk. Abdurrahman Muhammed Osman. I-III Cilt. Medine: el-Mektebetü's-Selefiyye, 1. Basım, 1968.
- Keskin, Yusuf Ziya. "Mevzu Hadis Literatüründe Hz. Ali". *Hazreti Ali*. ed. Ali Aksu. 327-374. Sivas: Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Rektörlük Matbaası, 2020.
- Kotan, Sehal Deniz. "Hz. Peygamber Hanesinde Yetişmiş Bir Kadın: Aişe Validemiz". *Kutlu Doğum Haftası "Hz. Peygamber ve İnsan Yetiştirme Düzenimiz" Sempozyumu*. 341-355. Erzurum: Diyanet İşleri Başkanlığı, 2015.
- Okumuş, Zehra Şener. *Hadislere Göre En Faziletli Kadın ve Özellikleri*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2019.
- Özçelik, Fikret. "Hadis Tenkidinde Sahâbe Modeli: Hz. Âişe Örneği". *Uluslararası İslâm ve Model İnsan Sempozyumu = International Symposium on Islam and Model Human*. Kahramanmaraş: 2018, 2/319-327.
- Siyer Dergisi. Nebvî Şuurdan Medeniyet İnşasına, "Humeyranın dilinden", Erişim 10 Mayıs 2025. <https://www.siyerdersisi.com/humeyranin-dilinden/>

Şîrûye b. Şehredâr ed-Deylemî. *el-Firdevs bi me'sûri'l-hitâb*. thk. es-Saîd b. Besyûnî Zeğlûl. V Cilt. Beyrut: Darü'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1. Basım, 1986.

Takıda Sanat. "Kördüğüm Gibi Yazılı Gümüş Taşlı Bayan Yüzük". Erişim 15 Mayıs 2025.
<https://www.takidasanat.com/kordugum-gibi-yazili-tasli-gumus-bayan-yuzuk>

Zehebî, Şemseddin Muhammed b. Ahmed. *Mîzânü'l-i'tidâl fî nakdi'r-ricâl*. thk. Ali Muhammed Bicavi. I-IV Cilt. Beyrut: Dârü'l-Ma'rife, 1. Basım, 1963.

Orijinallik Beyanı / Declaration of Authenticity

Çalışma Turnitin programı aracılığıyla değerlendirilmiş olup, intihal tespit edilmemiştir. / The study was evaluated through the Turnitin program and no plagiarism was detected.

Akademik Etik Beyanı / Academic Ethics Statement

Bu çalışma, akademik etik kurallarına uygun olarak üretilmiştir. Araştırmada sunulan veriler bilimsel objektiflikten ödün vermeden okuyucuya nakledilmiştir. Çalışmada kullanılan tüm kaynaklara uygun şekilde atıf verilmiştir. Araştırma doküman incelemesine dayalı olduğundan etik kurul onayı gerekmemektedir. Araştırmada çeviri ve dil desteği konusunda Yükseköğretim Kurulunun yayınladığı etik rehber çerçevesinde ÜYZ araçlarından yararlanılmıştır.

This study was conducted in accordance with academic ethical guidelines. The data presented in the research have been conveyed to the reader without compromising scientific objectivity. All sources used in the study have been properly cited. Since the research is based on document analysis, ethical committee approval is not required. Translation and language support in the study were provided using AI-based tools in line with the ethical guidelines published by the Council of Higher Education.

İTHAF / DEDICATION / إهداء

Bu makale, İsrail'in Gazze'deki üniversitelere, okullara, hastanelere, mülteci kamplarına, evlere, camilere ve kiliselere düzenlediği vahşi, barbar, insanlık ve hukuk dışı saldırıları nedeniyle hayatını kaybeden bilim insanları, öğrenciler, sağlık çalışanları, din adamları, gazeteciler, bebekler, çocuklar ve masum sivillere ithaf edilmiştir. İsrail'in iki milyondan fazla Gazzeliyi evlerinden ve topraklarından sürgün etmek istemesi insanlık dışıdır. İsrail'in uluslararası hukuka, insan hak ve hürriyetlerine aykırılık içeren tüm işgal ve saldırıları suçtur ve bu nedenle yargılanması gerekmektedir.

This article is dedicated to the scientists, students, health workers, religious officials, journalists, babies, children and innocent civilians who lost their lives as a result of Israel's brutal, barbaric, inhumane and illegal attacks on universities, schools, hospitals, refugee camps, homes, mosques and churches in Gaza. Israel's attempt to expel more than two million Gazans from their homes and lands is inhumane. All Israeli occupations and attacks that violate international law, human rights and freedoms are crimes and therefore Israel must be prosecuted.

هذه المقالة موجهة إلى العلماء والطلاب وعاملين في مجال الصحة ورجال الدين والصحفيين والرضع والأطفال والمدنيين الأبرياء الذين فقدوا حياتهم بسبب الهجمات الوحشية واللاإنسانية وغير القانونية التي شنتها إسرائيل على الجامعات والمدارس والمستشفيات ومخيمات اللاجئين والمنازل والجوامع والكنائس الموجودة في غزة. فما تريده إسرائيل من نفي وتهجير أكثر من مليوني فلسطيني من أراضيهم ومنازلهم هو أمر غير إنساني. إن كافة ما تفعله إسرائيل من هجمات تتنافى مع حقوق الإنسان والحريات والقانون الدولي هي جرائم ولهذا السبب يجب محاكماته

Yazarlık Katkısı / Authorship Contribution

Araştırma tek yazarlıdır. / The research was prepared with a single author.